

De Dam
Lemmer

Een stevige basis voor leesplezier

Marian van Duinen - directeur

124 leerlingen
6 groepen
11 leerkrachten
Openbaar
Schoolgroep 3

*teamscholing · technisch en begrijpend lezen ·
leesplezier · ouderbetrokkenheid*

‘Je kunt een duurzame verandering alleen inzetten als je begint bij de basis: de leerkrachten.’ *Marian van Duinen*

Aanleiding

Basisschool De Dam is een kleine school in het centrum van Lemmer. Vanaf het schoolplein zie je de masten van de zeilboten in de haven boven de daken uitsteken. Het IJsselmeer en de Friese meren liggen om de hoek. De school is gefuseerd met het schippersinternaat, dat ook in Lemmer is gevestigd: 17 procent van de leerlingen is schipperskind.

Verskillende redenen

‘Onze methoden voor aardrijkskunde en geschiedenis waren aan vervanging toe’, vertelt Marian van Duinen. ‘In onze boeken was Joegoslavië nog een land en betaalden mensen nog met guldens. We kozen voor nieuwe methoden, maar realiseerden dat onze leerlingen niet goed genoeg konden lezen om de teksten uit deze methoden te begrijpen. Ze zouden zich met grote moeite door de teksten heen moeten

werken, en de inhoud zou grotendeels aan hen voorbij gaan. Daarom besloten we eerst te investeren in technisch lezen en daarna de zaakvakken aan te pakken.’

De Dam heeft nog een reden om het taalonderwijs aan te pakken: veel kleuters die voor het eerst naar school komen, hebben een beperkte mondelinge taalvaardigheid en woordenschat. Dat werkt nadelig op het leren lezen. Aanleiding genoeg om ook in deze taalonderdelen te investeren.

Gelukkige timing

De Dam haakt aan bij het project *Boppeslach*, dat Friese basisscholen de mogelijkheid biedt een kwaliteitsverbetering door te voeren. De Dam dient een goed doortimmerd verbeterplan in en de aanvraag wordt goedgekeurd.

De school wil het niveau van technisch lezen bij alle leerlingen verbeteren. In het verlengde daarvan wil De Dam ook het begrijpend lezen en leesplezier een impuls geven. In de ogen van de directie moeten al deze drie aspecten van lezen in een zekere samenhang aandacht krijgen.

Interventies

De Dam besluit tot interventies op vier gebieden:

- scholing van alle leerkrachten tot leesspecialist
- aandacht voor leesplezier
- invoering van nieuwe methode begrijpend lezen
- aandacht voor mondelinge communicatie en woordenschat

Van leerkracht tot leesspecialist

In haar keuze voor de aanpak van de verandering is de directeur helder: ‘Ik denk dat je alleen een duurzame verandering in kunt zetten als je begint bij de basis. En dat zijn de leerkrachten. Ik koos voor teambrede scholing. En dankzij de subsidie van *Boppeslach* was dat ook mogelijk.’

Meteen in het eerste jaar van het verbetertraject worden alle leerkrachten opgeleid tot leesspecialist. Een gedegen scholing voor iedere leerkracht, waarbij ze zelf individuele accenten kunnen kiezen. De leerkrachten worden getraind in het toepassen van directe en verlengde instructie. Ze krijgen ook de nodige bagage over effectief leesonderwijs mee.

‘Begrijpend lezen, technisch lezen en leesplezier vormen een drie-eenheid, en moeten in een zekere samenhang aandacht krijgen.’ *Marian van Duinen*

Omdat alle leerkrachten de opleiding volgen, neemt niet alleen de expertise van het team als geheel toe, ook de gesprekken tussen teamleden over lezen verlopen professioneler.

Een leesvorm die leerkrachten graag gebruiken voor technisch lezen is *voor-koor-door*: de leerkracht doet het voor, vervolgens doet de hele groep het na en ten slotte krijgen een aantal leerlingen de beurt. Een goede werkvorm, vanwege het herhalende karakter en de afwisseling tussen groepsgewijs en individueel werken.

Lezen op de agenda

Naast technisch lezen besteedt het team veel zorg aan het creëren van een taalrijke leeromgeving. De schoolbibliotheek wordt volledig vernieuwd. De leerlingen van groep 8 beslissen samen met de leerkrachten welke boeken weg mogen en welke zeker moeten blijven.

De Dam plant consequent meer leestijd in en werkt regelmatig samen met de plaatselijke bibliotheek. Vanaf groep 4 houden leerlingen boekbesprekingen. Die worden niet alleen enthousiast voorbereid, maar ook met veel plezier ontvangen door de luisteraars in de klas.

Eén van de leerkrachten ontwikkelt een leeskalender: een kleurrijke jaarkalender met dagelijks tips en opdrachtjes om lezen leuker, makkelijker of spannender te maken. De school werkt ermee, maar ook ouders zijn blij met de kalender. Lezen staat nu letterlijk op de agenda.

Wekelijks voorleesplezier

Een activiteit waar zowel jonge als oudere leerlingen veel plezier aan beleven is het wekelijkse voorlezen. Leerlingen uit groep 8 kiezen ieder een prentenboek om uit voor te lezen aan telkens een ander groepje kleuters. Juf Ypie Slot heeft een schriftje ontwikkeld om hen te ondersteunen bij het voorlezen: 'Doordat de 8^e groepers met de kleuters praten over het boek en de kans krijgen hun verhaal aan meerdere groepjes voor te lezen, leren ze gaandeweg wat wel en niet werkt. In het schriftje houden ze dat bij. Je ziet niet alleen hun taalvaardigheid, maar ook hun zelfvertrouwen groeien.'

Ze krijgen van de leerkracht tips hoe ze de kleuters vragen moeten stellen, hoe ze hen het verhaal kunnen laten voorspellen, wie de hoofdpersonen zijn en hoe je spannend kunt voorlezen.

Betrokken ouders

'Lezen in groep 3 is cruciaal', vertelt Marian van Duinen. 'Als we merken dat het niveau achterblijft, schakelen we de ouders in om serieuze achterstand te voorkomen. We gebruiken hiervoor een eigen aanpak die we *Samenspel* hebben genoemd. De betreffende ouders komen één keer in de drie weken op school om de huiswerkopdrachten te bespreken. Ze krijgen tips over hoe je samen met je kind kunt lezen en horen hoe het in de klas gaat. Van Duinen: '*Samenspel* heeft meerdere positieve effecten: het aantal zorgleerlingen op het gebied van technisch lezen is spectaculair gedaald en ouders zijn meer betrokken bij de school en de resultaten van hun kind.'

'Het aantal zorgleerlingen op het gebied van technisch lezen is spectaculair gedaald.' Marian van Duinen

Klassenweblog

Op het gebied van ouderbetrokkenheid heeft de school nog een slimme zet gedaan: alle leerkrachten houden een weblog bij. Daarin vertellen ze wat er in hun groep gebeurt. Dit blijkt een goede manier om ouders op de hoogte te houden. Met name ouders die minder vaak op school komen waarderen dit. Geen verkreukelde brieven meer die een week lang onderin de schooltas zitten.

Leesbegrip en woordenschat

Op dit moment is De Dam bezig met de invoering van een nieuwe leerlijn voor begrijpend lezen. Eén van de leerkrachten is opgeleid tot taalcoördinator. Zij zorgt voor de implementatie. Daarnaast staat mondelinge communicatie dit jaar hoog op de agenda. Hoe breid je de woordenschat uit van leerlingen die vooral korte zinnen gebruiken en in de gebiedende wijs praten? Van Duinen: 'Vanaf de kleutergroepen werken we hier hard aan. We stimuleren leerlingen om veel te praten in de klas. De leerkrachten zorgen voor veel onderlinge interactie en geven de kinderen feedback op hun taalgebruik.'

Omdat volgens de school aan de voorwaarden voor begrijpend lezen is voldaan, vindt dit jaar de implementatie plaats van een nieuwe methode voor wereldoriëntatie.

Resultaten

De investering in het leesonderwijs vertaalt zich al snel in resultaten: de Cito-scores voor technisch lezen gaan flink omhoog. Eind 2007 liggen de scores op de toetsen van het leerlingvolgsysteem nog onder het gemiddelde, maar in 2010 schieten ze regelmatig boven de curve uit.

Ook voor begrijpend lezen gaan de scores omhoog: van gemiddeld voldoende naar goed, met uitschieters naar boven. Begrijpend lezen en technisch lezen worden, samen met leesplezier, als drie-eenheid beschouwd: 'Je kunt niet aan het ene werken en het andere laten liggen. Om vooruit te komen, moet je op alle drie de taalgebieden investeren', aldus Marian van Duinen.

Borging

Wat doet De Dam om de positieve effecten van de interventies te behouden? Marian van Duinen: 'Met een teamaanpak zet je een gelijklopende en doorgaande lijn in. Zo zorgen we al vanaf het begin van het taalverbetertraject voor de borging. Er is een vanzelfsprekende en grote betrokkenheid bij het hele team.'

'Om de vinger aan de pols te houden ga ik regelmatig op bezoek in de klassen', vult ze aan. 'Ook leerkrachten kijken met elkaar mee in de klas. Twee keer per jaar herijken we ons 'afsprakenboek'. Doen we het nog steeds zoals we samen afgesproken hebben? Of is er iets anders nodig? De omslag die wij hebben ingezet, werpt nu zijn vruchten af. Er ligt een stevige basis waar we op verder kunnen.'

Succesfactoren

- ✓ Teambrede scholing tot leespecialist
- ✓ Investeren in technisch lezen, als voorwaarde voor beter begrijpend lezen
- ✓ Veel aandacht voor leesplezier
- ✓ Actief ouders betrekken

*'Ik ben trots:
leerlingen lezen
met veel plezier
én leerkrachten
merken dat hun
inspanningen
effect hebben.'*

Marian van Duinen

Bekijk ook het filmpje op
www.onderwijsinspectie.nl

Uitgelicht

Leesplezier bevorderen

Naast aandacht voor leestechiek en leesbegrip, wordt van scholen ook verwacht dat zij de belangstelling voor het lezen bij hun leerlingen bevorderen. Door leerlingen te motiveren neemt het leesplezier, en daarmee ook de leestijd, toe. Dit heeft een positief effect op de woordkennis en de leesvaardigheid. Daarnaast is leesbevordering ook een doel op zich: kerndoel 9 gaat erover.

In Nederland spelen de ideeën van Aiden Chambers, een kinderboekenschrijver, over leesbeleving de laatste jaren een belangrijke rol bij leesbevordering. Er moet een gevarieerd aanbod zijn van aantrekkelijke boeken en uiteenlopende tekstgenres, die aansluiten bij interesses van leerlingen. Daarnaast moet er tijd zijn om te lezen. Vervolgens moet er voor de leerlingen gelegenheid zijn om te praten over hun leeservaringen. Ouders, maar ook bibliotheken, spelen een belangrijke rol bij de leesbevordering. Via de bibliotheken kunnen scholen bijvoorbeeld deelnemen aan leesbevorderingprogramma's.

Meer informatie: Inspectie van het Onderwijs (2006). *Iedereen kan leren lezen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Mondelinge taalvaardigheid

In het onderwijs speelt mondelinge communicatie een belangrijke rol bij kennisoverdracht. Het is ook een leerdoel op zich; kinderen moeten leren mondeling informatie en kennis uit te wisselen. De mondelinge taalvaardigheid is van invloed op de woordenschat en de ontwikkeling van fonologische vaardigheden en daarmee van belang voor het leren lezen.

Om de mondelinge taalvaardigheid van jonge kinderen te verbeteren zijn drie elementen van interactie van belang:

- taalaanbod: het taalaanbod van de leerkracht is begrijpelijk. De leerkracht verwoordt wat hij/zij doet en wat de leerlingen doen
- taalproductie: leerlingen krijgen veel kansen om te praten over dingen die voor hen belangrijk of interessant zijn. Ze krijgen veel spreekruimte
- feedback: leerlingen krijgen reactie op hun taaluitingen van de leerkracht. De inbreng van leerlingen wordt gewaardeerd. De leerkracht herhaalt taaluitingen van het kind in gecorrigeerde of uitgebreide vorm

Meer informatie: Damhuis, R. en Litjens, P. (2003) *Mondelinge communicatie. Drie werkwijzen voor mondelinge taalontwikkeling*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

R5 klankgroepen op -a -e -o -u

de vogel
de adem
de regel
de schuren
mager
lenen